

OSLO STATSADVOKATEMBETER

Øst politidistrikt
Postboks 3390
1401 SKI

Deres referanse:

Vår referanse:

Dato:

21/2512 - 1 / IVS002

07.12.2021

Inspeksjonsrapport - Gjennomgang av mishandlingsaker i Øst politidistrikt

I. Bakgrunnen for inspeksjonen

Utgangspunktet for inspeksjonen er føringer fra riksadvokaten i fagledelsesrundskrivet RA-2020-3 og riksadvokatens brev 2. oktober 2020. Hovedpunktene i brevet er gjengitt i Oslo statsadvokatembeters fagledelsesplan, for 2021 pkt. 4c) nr. 5, som gjelder systematisk erfaringslæring;

"I tråd med føringer gitt av riksadvokaten i brev av 2. oktober 2020 skal vi i 2021 særlig bidra i saker som gjelder mishandling i nære relasjoner. Følgende skal vies særlig oppmerksomhet:

- *Kvaliteten på politiarbeid på stedet (PPS)*
- *Bruken av etterforskningsplaner*
- *Kvaliteten på avhør av fornærmede, herunder omfanget, spørsmål knyttet til potensielle bevis, sikring, håndtering og bruk av digitale bevis i saken, samt om avhørene er tilstrekkelig rundt spørsmål om "regime"*

Oslo statsadvokatembeter har besluttet å gjennomføre saksgjennomgang av mishandlingssakene fordi vi ikke får tilstrekkelig antall henvendelser om å delta i erfaringslæring i disse sakene.

II. Hvilke saker har vi gjennomgått?

Oslo statsadvokatembeter har gjennomgått mishandlingsaker fra Øst politidistrikt for to angitte perioder i 2020 og 2021. Dette innebærer gjennomgang av saker som er kodet som overtredelse av straffeloven §§ 282 og 283, samt saker som er kodet som overtredelse av andre bestemmelser i straffeloven, men hvor det er huket av på den såkalte "familievoldsknappen" i politiets saksbehandlingssystem BL. Dette vil si saker hvor det pretenderte straffbare forhold har skjedd i nære relasjoner. Sakene vi har gjennomgått er saker både med og uten barn som fornærmet/vitne.

III. Hvor mange saker har vi gjennomgått og på hvilken måte?

Seks statsadvokater satte av uke 41 i 2021 helt eller delvis til saksgjennomgangen. De som har deltatt er førstestatsadvokatene Nina Prebe og Trude Sparre, statsadvokatene Stein Vale, Aud Kinsarvik Gravås og Ingrid Vormeland Salte samt konstituert statsadvokat Karl Kristian Nordheim.

Vi har tatt utgangspunkt i en utarbeidet sjekklister og et notat for saksgjennomgangen. Vi gjennomførte noen møter i løpet av saksgjennomgangen, men har ellers jobbet individuelt med digital gjennomgang av sakene.

Det ble innhentet saker for 2 måneder, hhv. saker som er registrert inn i Øst politidistrikt i juni 2020 og juni 2021.

Vi gjennomgikk til sammen 108 saker, hvorav 53 saker fra 2020 og 55 saker fra 2021.

Hver deltaker har fylt ut én sjekklister for hver enkelt sak og har i tillegg skrevet en oppsummering av sine funn etter gjennomgangen. Dette danner grunnlaget for rapporten.

IV. Oppsummering av funn

- Kvaliteten på politiarbeid på stedet (PPS) holder gjennomgående god kvalitet. Se pkt. 3.
- Sakskodingen fremstår som vel begrunnet i initialfasen, og sakene kodes om etter hvert dersom opplysninger som innhentes tilsier dette. Se pkt. 3.2.
- Politiet har i flere saker samtaler med fornærmede, mistenkte eller vitner på stedet hvilket er bra. Politiet må imidlertid være oppmerksomme på når en samtale går over i et avhør. Se nærmere under pkt. 3.1.1.
- Det er etterforskningsplaner i alle aktuelle saker etterforsket ved FEE, mens dette mangler i flere saker etterforsket ved GDE. Se pkt. 2.1.
- Vi har ikke funnet at det er notoritet knyttet til at omvendt voldsalarm (OVA) er vurdert i sakene vi har gjennomgått. Se pkt. 4.2.
- Kvaliteten på avhørene av de fornærmede synes gjennomgående å være god. Se pkt. 5.
- Vi har funnet enkelte avvik ved bruken av henleggelseskode. Se pkt. 6.

V. Nærmere om hva har vi sett etter og hvilke funn vi har gjort

1. Etterforskningsdistrikt/enhet (FEE, GDE Follo/Østfold og GDE Romerike).

I Øst politidistrikt trekker Felles enhet for etterretning og etterforskning (FEE) saker som gjelder mishandling av barn eller der barn er vitne til vold mot foreldre, mens øvrige mishandlingssaker trekkes av de geografiske driftsenhetene (GDE). Påtaleansvaret for samtlige saker ligger nå hos Spesialseksjon påtale – avsnitt for seksuallovbrudd og vold mot barn.

Ved vår gjennomgang har vi ikke sett vesentlige kvalitetsforskjeller mellom saker som er etterforsket ved FEE og GDE.

2. Bruk av etterforskningsplaner

Når det gjelder punktet om etterforskningsplan, har vi sett på om slik plan foreligger i den enkelte sak og om planen i så fall er utarbeidet i tråd med retningslinjer fra riksadvokaten, jf. direktiv om bruk av etterforskningsplaner i brev fra riksadvokaten av 30.03.2015, med videre henvisning til brev av 8. november 2013. Vi har særlig sett på kravene til hvilke opplysninger som skal inntas i planen, om det er satt frister for etterforskningsskritt og for ferdigstillelse av etterforskningen, og om planen fremstår som et levende arbeidsredskap mellom etterforskere og juristene i politiet.

2.1 Funn

I saker som er etterforsket ved FEE har det i flertallet av de gjennomgåtte sakene vært opprettet prosjekt i Indicia. I sakene hvor dette var unnlatt, fremstår dette som en riktig vurdering. Det var kun et fåtall sakene ved GDE hvor det var opprettet Indicia-prosjekt.

I sakene med Indicia-prosjekt fremstår styringen av etterforskningen som god og det er notoritet knyttet til vurderinger og beslutninger. Prosjektene synes for øvrig å være dynamiske og i bruk av både etterforskning og påtale.

Det er imidlertid gjennomgående mangler ved angivelse av påtaleansvarlig (PÅL) eller politifaglig etterforskningsleder (PEL) og det er kun i et fåtall av sakene satt frister for oppgaver.

Generelt sett er oppfatningen at arbeidsloggene i Indicia er gode. Vi har imidlertid i en del tilfeller sett loggføringer i Indicia som med fordel burde ha fremgått av rapporter i BL-saken. Dette gjelder for eksempel samtaler med kontaktpersoner i barnevernet. I en del saker brukes arbeidsloggen i BL helt eller delvis også i saker der det er etterforskningsplan i Indicia. Dette kan skape uoversiktlige og uklare beslutningsprosesser.

Det er få etterforskningsplaner i sakene som er etterforsket ved GDEene. I en del av sakene er det imidlertid ført logger eller former for etterforskningsplaner i BL. Vi ser det som mer

hensiktsmessig at etterforskningsplanene føres i Indicia uavhengig av om saken etterforskes ved FEE eller GDE.

3. Kvaliteten på politiarbeid på stedet (PPS)

I riksadvokatens brev av 2. oktober 2020 er pekt på at det i 2021 i den systematiske erfaringslæringen skal vies særlig oppmerksomhet mot enkelte deler av politiets etterforskning av saker som gjelder mishandling. Et av punktene som særlig er trukket frem er kvaliteten på politiarbeid på stedet (PPS) der dette er aktuelt. Det er utarbeidet en rekke sjekklister for PPS for tjenestepersonell som ligger tilgjengelig på KO:DE.

3.1.1 Funn

Gjennomgående synes PPS å holde god kvalitet.

I saker med PPS har vi imidlertid sett tilfeller hvor politiet gjennomfører en samtale med fornærmede, som ofte er ektefelle, samboer eller barn til mistenkte, og med mistenkte. Det er viktig at patruljene er oppmerksomme på grensen mellom en samtale og et avhør. Det er på det rene at patruljene kan stille spørsmål innledningsvis for å avklare om det er begått et straffbart forhold. Samtalen kan gå over i et avhør når det stilles konkrete spørsmål opp mot hva det straffbare forholdet har bestått i og hvem som eventuelt har begått dette. Når man er over i avhør er det sentralt at vedkommende gjøres kjent med sine prosessuelle rettigheter. Hvis dette ikke gjøres kan det ha betydning for om informasjonen fra samtalen kan brukes i retten til for eksempel konfrontasjon. Vi fant for øvrig flere eksempler der patruljene har tatt avhør på stedet, hvor de informerer om rettigheter og plikter og hvor avhør er inntatt i et annet dokument enn anmeldelsen.

Det understrekes at vi har forholdt oss til sakene skriftlig slik de fremgår av sakens dokumenter i BL, og har ikke hørt lydopptak av de aktuelle samtalene. I den grad politiet på stedet gjør mistenkte, fornærmede eller vitner på stedet kjent med prosessuelle rettigheter og plikter, skal dette under enhver omstendighet fremkomme av rapporten dersom dette er gjort.

3.2 Riktig koding av saken i initialfasen

Dette punktet har vi sett på uavhengig av om det har vært PPS i saken eller ikke, for å se om det i initialfasen av etterforskningen synes å være riktig kodebruk. Vi har vurdert om sakskodingen fremstår som riktig basert på de opplysningene politiet hadde innledningsvis.

3.2.1 Funn

Sakskodingen fremstår stort sett som vel begrunnet i initialfasen ut fra sakens opplysninger på dette tidspunktet. Videre så vi at sakene som regel kodes om etter hvert dersom opplysningene i saken tilsier dette.

3.3 Fritak for taushetsplikt

Fritak for taushetsplikt bør innhentes så tidlig som mulig under etterforskningen for å hindre unødige forsinkelser ved innhenting av dokumentasjon fra andre etater. Det beste er derfor om dette gjøres på stedet, der dette er mulig.

3.3.1 Funn

Der det er PPS er det stort sett innhentet fritak for taushetsplikt der det er aktuelt.

3.4 Bevissikring

Det er her tale om sikring av bevis som kan gjøres av patruljene på stedet. Det kan være tale om for eksempel å fotografere skader på personer, gjenstander eller åsted, sikre gjenstander som har vært brukt til voldsutøvelse, videobevis eller digitale bevis.

3.4.1 Funn

Vi ser at patruljene i stor grad er flinke på dette punktet. Det tas bilder og sikres fritak for taushetsplikt mv.

Vi fant kun en sak hvor det var opplysninger fra fornærmede om vold og bruk av gjenstander ved voldsutøvelsen uten at det ble sikret bilder eller søkt beslaglagt aktuelle gjenstander. Slik bevissikring vil kunne ha stor betydning som bevis i straffesaken.

4 Omvendt voldsalarm (OVA)

Det vises til Riksadvokatens rundskriv RA-2019-2 avsnitt 5.1 hvor det fremkommer at kontaktforbud med elektronisk kontroll (kalt omvendt voldsalarm og OVA) skal vurderes i saker om mishandling i nære relasjoner. Dette gjelder ikke bare overtredelse av straffeloven § 282 og § 283, men også ved overtredelse av andre bestemmelser i straffeloven såfremt det er en nær relasjon mellom lovbrøyer og fornærmede, for eksempel trusler, seksuelle krenkelser og freds- og frihetskrenkelser. Det fremkommer videre at dersom kontaktforbud med elektronisk kontroll likevel ikke påstås i saker som angitt ovenfor, skal det sørges for notoritet omkring vurderingen som er gjort. Beslutningen må derfor nedtegnes og skal følge saken.

Videre har riksadvokaten i mål- og prioriteringsrundskrivene de senere årene, sist i RA-2021-1 avsnitt 3, uttalt at påtalemyndigheten skal være pådriver for bruk av kontaktforbud med elektronisk kontroll i de rette sakene. Det er i nevnte rundskriv uttalt at bruken av slikt kontaktforbud økte vesentlig i 2020. Riksadvokaten ber imidlertid påtalemyndigheten om fortsatt å ha oppmerksomhet rettet mot å vurdere påstand om slik reaksjon.

Vi vil også peke på NOU 2020: 17 "Varslede drap?" Partnerdrapsutvalgets utredning, hvor det i utvalgets punkt 17.1.2 anbefales at det sikres økt bruk av kontaktforbud der dette er relevant, med henvisning til at utvalget ikke fant noen eksempler på bruk av omvendt voldsalarm i noen av sakene utvalget gjennomgikk.

Vi vil til sist henvisse til Justis- og beredskapsdepartementets høringsnotat 06.09.2021 om elektronisk kontroll ved brudd på besøksforbud mv. med frist til 06.12.2021 for å inngi hørings svar. I høringsnotatet er det foreslått en utvidelse av ordningen med omvendt voldsalarm, i første rekke slik at elektronisk kontroll kan ilegges av påtalemyndigheten ved brudd på besøksforbud, samt enkelte andre forslag til endringer.

Vi har i utgangspunktet ikke vurdert om OVA hadde vært aktuelt i de gjennomgåtte sakene, men har sett etter om dette er vurdert.

4.2 Funn

Det fremkommer kun i én av de gjennomgåtte sakene at fornærmede i avhør har gitt uttrykk for at hun ønsker OVA. Politiet har i den aktuelle saken foreløpig gitt fornærmede ordinær voldsalarm.

Vi finner i liten grad at det er notoritet knyttet til at OVA er vurdert. I mange av de gjennomgåtte sakene var imidlertid OVA ikke aktuelt fordi sakene gjaldt barn som fortsatt bor sammen med gjerningspersonen(e) eller partnervoldssaker der partene fremdeles bor sammen.

Kravet om notoritet, slik det fremkommer i avsnitt 5.1 i Riksadvokatens rundskriv nr. 2/2019, kan oppfattes som for omfattende. Ifølge rundskrivet skal notoriteten ivaretas ved at vurderingen fremgår i et eget dokument i BL-saken. Slik vi forstår rundskrivet, er kravet om å synliggjøre at OVA er vurdert, begrenset til saker med positiv påtaleavgjørelse.

5 Avhør av fornærmede – kvalitet

5.1 Omfang (antall avhør/lengde)

Her har vi kun sett på antall avhør av fornærmede samt lengden på hvert avhør. Formålet er å undersøke om antall avhør og lengden på avhørene fremstår som adekvat (for korte, tilstrekkelig, for lange eller for mange avhør) sett i forhold til sakens opplysninger for øvrig og sakens bevistema.

5.1.1 Funn

Vår gjennomgang viser at avhørene i all hovedsak er gode både hva gjelder omfang og innhold.

5.2 Er fornærmede stilt spørsmål knyttet til bevis?

Dette punktet gjelder spørsmål til fornærmede knyttet til bevis som kan underbygge vedkommendes forklaring. Eksempler kan være om fornærmede er spurt om å beskrive gjenstander vedkommende er slått med og evt. hvor gjenstandene befinner seg, om det finnes lyd- eller videoopptak av krangler eller voldsutøvelse, om andre har sett eller hørt episoder vedkommende forklarer seg om eller om det er tatt bilder av skader på person eller gjenstander.

5.2.1 Funn

Etterforskerne har gjennomgående vært flinke til å stille spørsmål om beskrivelse av gjenstander, hvor gjenstanden(e) eventuelt befinner seg, om fotografier, journaler fra lege, mulige vitner til hendelser, såkalte betroelsesvitner mv.

5.3 Hvis det fremkommer opplysninger om seksuallovbrudd – er opplysningene fulgt opp i avhør?

Det er ikke sjelden at det i mishandlingssaker fremkommer opplysninger om seksuallovbrudd. Det vi har sett etter her, er om avhører har fulgt opp slike opplysninger med ytterligere relevante spørsmål for å få opplyst også dette temaet.

5.3.1 Funn

Vi har ikke sett at det har foreligget opplysninger om seksuallovbrudd i sakene i forkant av avhør av fornærmede. Dette er først og fremst opplysninger som har kommet frem i avhør med fornærmede, og kun i noen få saker. Opplysninger om seksuallovbrudd er i varierende grad fulgt opp i de aktuelle avhørene. I enkelte saker kan det foreligge opplysninger om seksuelle krenkelser, men hvor man eksempelvis ikke kan bevise en voldtekt ut over enhver rimelig tvil. Seksuelle krenkelser kan likevel inngå som del av et mishandlingsregime, og det der det foreligger opplysninger om dette, bør det følges opp i avhøret.

5.4 Er fornærmede foreholdt opplysninger fra mistenkte/andre?

Vi erfarer at fornærmede ikke alltid blir foreholdt opplysninger fra den påståtte gjerningspersonen eller andre avhørte personer/bevis i saken, og ville derfor se også på dette spørsmålet.

5.4.1 Funn

Vår oppfatning er at avhørene av de fornærmede gjennomgående er gode. I enkelte saker kan det imidlertid være grunn til å ta oppfølgingsavhør av fornærmede for konfrontasjon med andre forklaringer eller bevis i saken der dette vil kunne få betydning for skyld- eller straffespørsmålet i saken.

6 Andre merknader

Som siste punkt i sjekklisten er tatt inn et punkt som er kalt "annet". Her har deltakerne notert eventuelle andre inntrykk eller funn enn det som er besvart i punktene i skjemaet og har kommet med utfyllende kommentarer til enkeltpunkter.

6.1 Funn

Saker som gjelder mishandling i nære relasjoner er ofte vanskelige saker bevismessig. Vi har sett flere saker der vi ser utfordringene med å komme i mål, og hvor det er forståelig at

sakene henlegges. Det er imidlertid viktig at politiet anvender henleggelseskodene korrekt og at det treffes positive påtaleavgjørelser der det er grunnlag for dette.

Vi har sett en del saker hvor Barnevernet er melder, og hvor sakene kodes som undersøkelsessak. Deretter henlegges sakene raskt etter at barnevernet har hatt samtale med barnet og/eller foreldrene. Som regel fremstår denne vurderingen som grei.

Vi har ved gjennomgangen av sakene imidlertid merknader knyttet til bruken av enkelte henleggelseskoder.

En sak var henlagt med kode 106 - ikke rimelig grunn til å etterforske, til tross for gjentatte hendelser på adressen fra både fornærmede og siktede. Fornærmede sliter med psykiske problemer og ønsker ikke å forklare seg. Det er da forståelig at man legger til grunn at man ikke vil komme i mål. Riktig henleggelseskode synes i stedet å være 058, på grunn av bevisets stilling.

I en sak fremgikk at fornærmede ønsker å legge saken bak seg og har ikke ønsket å ta stilling til om siktede skal straffes. Siktede benekter at han har utøvd vold. Saken er henlagt med kode 058 - på grunn av bevisets stilling. Dette oppfattes som en noe passiv avgjørelse, tatt i betraktning at det er dokumentasjon på merker på hals i tråd med fornærmedes forklaring om vold samt notat fra lege. Samtidig forklarer siktede merkene med at fornærmede liker å bli tatt kvelertak på under sex. Han sier også at det har vært tidligere hendelser mellom dem, men at det ofte er hun som flyr på ham.

To saker var henlagt med kode 016 - avgjort utenfor straffesak, til tross for at begge sakene hadde navngitt mistenkt. Henleggelsene i seg selv var vel begrunnet, men ikke henleggelseskode, idet dette er en kode som kun skal benyttes på saksnivå og ikke der det er en mistenkt i saken. En aktuell henleggelseskode er i stedet kode 106 - ikke rimelig grunn til å etterforske.

To saker var henlagt med kode 071 - henlagt fordi gyldig påtalebegjæring mangler. Dette er ikke riktig henleggelseskode i disse sakene, idet påtalen for overtredelse av straffeloven §§ 282-283 er ubetinget offentlig.

To saker var henlagt med kode 062 - henlagt etter straffeprosessloven § 62a, allmenne hensyn tilsier ikke påtale. I den ene saken ble heller ikke fornærmede foreholdt straffeprosessloven § 122, og det fremkom ingen oppfølging av fornærmede. I den andre saken syntes bevisbildet sterkt nok til en positiv påtaleavgjørelse idet mistenkte erkjente vold. Strafferammen for § 282 er uansett med enn 2 år, og da er henleggelse med kode 062 ikke anvendelig.

En sak ble kodet om fra § 282 til undersøkelsessak og henlagt på kode 016 - avgjort utenfor straffesak. Dette fremstår som uforståelig. Fornærmede var ikke avhørt til tross for at foreldrene har erkjent å ha utøvd vold. Det er mulig at saken uansett ville blitt henlagt med kode 067, på grunn av foreldelse, men da burde man gjort nettopp det, eventuelt valgt å henlegge på 106, ikke rimelig grunn til å etterforske, fordi forholdene synes foreldet.

En sak ble henlagt med kode 058 - på grunn av bevisets stilling, og sendt til konfliktrådet som sivil sak. Begrunnelsen synes å være at det allerede lå en voldshendelse mellom partene til behandling i konfliktrådet som straffesak. Etter vårt syn er det uskjønnsomt å sende ytterligere en sak til konfliktrådet når mistenkte på ny utøver vold mot fornærmede. Akkurat denne saken led også av svakt PPS, som igjen gjorde at man fikk et svakere grunnlag for en eventuell positiv påtaleavgjørelse.

7 Forslag til tiltak

- Politidistriktet må ha rutiner som sørger for at det opprettes etterforskningsplaner i saker hvor dette er aktuelt.
- Det må innføres rutiner som sikrer at det er notoritet knyttet til vurdering av OVA i sakene.
- Politijuristene må ha et bevisst forhold til korrekt bruk av henleggelseskode, noe en også vil følge opp herfra.

8 Vedlegg til rapporten

Sjekkliste

Notat til saksgjennomgang

Nina Prebe
førstestatsadvokat

Ingrid Vormeland Salte
statsadvokat

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur

Gjenpart

Politidirektoratet	Fridtjof Nansens vei 14-16	0369	OSLO
Riksadvokaten	Postboks 2102 Vika	0125	OSLO

Vedlegg

SJEKKLISTE

Vedlegg

Notat til saksgjennomgangen

Mottakere

Øst politidistrikt

Postboks 3390

1401

SKI

KOPPI